

Motivace pro vstup do aktivních záloh z pohledu žen

Posuzovaná diplomová práce se zabývá motivacemi žen pro dobrovolnou participaci v aktivní záloze ozbrojených sil České republiky. V teoretické části se věnuje teoriím války, militarizace a bezpečnosti a detailně tematizuje pozici žen v armádě obecně. Autorka uvádí český kontext zejména s ohledem na bezpečnostní situaci a stav české armády, která prošla profesionalizací. Popisuje roli aktivních záloh a jejich historický vývoj i současnost, včetně zastoupení žen (183 z 2387 v roce 2018). Autorka si stanovuje jako svůj hlavní cíl „prozkoumání a odkrytí hlavních motivačních faktorů, které vedou ženy ke vstupu do aktivní zálohy ozbrojených sil. Mezi dílčí cíle mé práce patří určení rozhodujících událostí v životě žen, které měly vliv na jejich rozhodnutí vstoupit do AZ, zmapování jejich sociálního prostředí a zjištění, jak ženy vnímají své působení v tomto do nedávné doby spíše mužském prostředí.“ (s.7).

Teoreticky se proto věnuje konceptu motivace a vytváří vlastní konceptuální rámec motivací žen pro vstup do aktivní zálohy. Motivace dělí do čtyř kategorií: patriotické, sekuritizační, feministické a osobní. Empirickou část věnuje popisu výsledků svého výzkumu, jehož hlavní oporu tvoří hloubkové polostrukturované rozhovory s 10 ženami, příslušnicemi aktivní zálohy (9 analyzovaných rozhovorů). Dochází k závěru, že u informátorek převažují patriotické a osobní motivace.

Jiřina Stehlíková se ve své diplomové práci opírá o dostatečné množství zahraniční odborné literatury i českých publikací k tématu, v textu prokázala jejich znalost i schopnost pracovat s literaturou. V práci je patrné pečlivé a zevrubné zpracování teoretické části, zejména v pasážích o participaci žen na válce a zastoupení žen v armádách.

Autorka uvádí, že odborná literatura zaměřující se přímo na aktivní zálohy a zejména na motivace žen pro vstup do tohoto útvaru v České republice neexistuje. Proto využívá literaturu tematizující motivaci žen pro vstup do armády a dále se obrací k obhájeným diplomovým a dizertačním pracím na dané téma. Na základě předchozích výzkumů převážně studentů/tek předkládá zjištění o motivaci obecně i specificky žen pro vstup do armády a aktivních záloh. Snaží se tak naplnit bílé místo na mapě akademického vědění o ženách v aktivních zálohách ČR. Oceňuji, že na základě přečtené literatury vytváří vlastní kategorizaci různých motivací pro vstup do aktivních záloh.

Při čtení práce mě zarazila hned druhá věta abstraktu: „Aktivní záloha je čím dál aktuálnějším tématem vzhledem k neustále se objevujícím novým bezpečnostním hrozbám a zvyšující se potřebě občanů a občanek být připraveni, kdyby došlo na nejhorší.“ Závěr této věty mi připadá nešťastně formulovaný (Co je nejhorší? Může to být ekologická katastrofa a ne válka apod.), ale celkově je to tvrzení hodnotově zatížené a autorka ho v textu sama vyvrací pomocí výpovědí informátorek o tom, že o aktivní záloze je ve veřejnosti velmi malé povědomí (s. 59-62), ačkoli je téma silně medializované a státem podporované, což doplňují náborová videa (s. 58). Jak by autorka doložila „zvyšující se potřebu občanů a občanek být připraveni“?

Existují na to nějaké výzkumy veřejného mínění? V textu se neobjevují. Ani celkový počet lidí v aktivní záloze tomu neodpovídá. Abstrakt je přeci jen v určitém smyslu reklama na text a může čtenářstvo motivovat či odradit od přečtení, proto bych navrhovala abstrakt formulovat více neutrálně a také do něj přidat základní zjištění z výzkumu.

V teoretické části se autorka v úvodu zabývá pojetím militarismu, který podle feministických autorek proniká do společnosti i mimo válečné období a ovlivňuje každodenní život lidí, v dalším textu však postrádám reflexi toho, že vstup do aktivních záloh se dá chápat také jako aspekt militarismu a podpora militaristické kultury. Některé výpovědi informátorek takto vyloženě působí (obliba zbraní, atmosféra strachu z migrantské krize apod.).

Na straně 18 diplomantka cituje Goldsteina při uvedení výčtu zemí, které umožnily ženám vstup do bojových pozic, kniha je z roku 2001, jak se to změnilo od té doby?

V empirické části je velmi detailně popsána metodologie, design výzkumu, samotný postup bádání i způsob výběru informátorek. Autorka se snaží k empirickému výzkumu přistoupit poctivě a koncentrovat se na jasně formulovanou výzkumnou otázku.

K práci mám jednu hlavní připomínku a tou je soulad teoretické a empirické části. Očekávala bych silnější propojení nastíněných teoretických konceptů z oblasti genderu a války v empirické části. Velmi zajímavá mi připadala kapitola „Zvýznamňování genderu“, považovala bych toto téma za stěžejní pro práci, která se v teoretické části detailně zabývá postavením žen v armádě. Proč se autorka zaměřila na motivace, když se jim věnuje řada diplomových a dizertačních prací před ní? Zjistila něco nového, odlišného od předchozích studentských prací, případně jsou motivace žen výrazně odlišné od mužských nebo se v hlavních aspektech shodují? V závěru jsem takováto srovnání bohužel nenašla.

Empirická část práce je sama o sobě zajímavá, ale zůstává spíše na popisné rovině. Analytická část se čte spíše jako popis jednotlivých příběhů rozčleněný podle otázek, výpovědi vypadají jako výčet, opakují se stejné formulace po sobě (co na tu otázku odpověděla Hana, Jana, Veronika, Alena atd.). Spíše bych očekávala hledání paralel a odlišností v jednotlivých výpovědích a snažila se z toho vysledovat určité vzorce, samozřejmě při zdůraznění určitých typických nebo naopak výjimečných případů. Součástí analýzy by bylo dobré hledat vysvětlení, proč se některé motivace vyskytují u určitých žen a u jiných jsou odlišné. Ovlivňuje je například mateřství či věk nebo určitý typ profese?

V empirické části je patrné, že při kvalitativní analýze podle Corbinové a Strausse autorka použila pouze první úroveň kódování, přičemž však zmiňuje, že u kvalitativního výzkumu se vytváří teorie pomocí induktivního přístupu (s. 39). Měla spíše zdůraznit, že o konstrukci zakotvené teorie neusiluje (což u studentských prací založených na této metodě není nic neobvyklého).

Konceptualizace a operacionalizace výzkumu směřuje především k motivaci pro vstup do aktivních záloh, ale osnova rozhovoru i přehled výpovědí informátorek jsou mnohem širší – motivaci je věnovaná spíše poměrně menší část empirického bloku práce, a autorka detailně rozebírá další aspekty participace v aktivní záloze (překvapení, absence, podpora rodiny,

reakce okolí atd.). Jak se tato ostatní témata - která jsou sama o sobě velmi zajímavá a jsem ráda, že v práci zazněla - vztahují k motivacím žen, to znamená k její hlavní výzkumné perspektivě?

Celkové hodnocení: V diplomové práci je dobře zpracovaná teoretická část, kterou hodnotím kladně. Na práci oceňuji zejména reflexi vlastní pozice ve vztahu ke zkoumanému tématu i to, že autorka přikládá a hlavně že v praxi použila formulář pro informovaný souhlas, který je dnes v kvalitativním výzkumu nezbytný. Z formálního hlediska je práce na vysoké úrovni, nevšimla jsem si překlepů ani gramatických chyb, text je přehledně členěn a obsahuje standardní části očekávané v diplomové práci. Mou hlavní výtkou je nedostatečný soulad teoretické a empirické části práce. Zejména k empirické části mám několik výše naznačených připomínek a otázek, které, doufám, autorka zodpoví při obhajobě své práce.

Diplomovou práci Jiřiny Stehlíkové *doporučuji* k obhajobě a navrhuji hodnocení *výborně až velmi dobře*, podle výkonu u obhajoby a zodpovězení uvedených otázek.

V Praze dne 4.9.2018

PhDr. Marta Kolářová, PhD.